

Poř. č. 16/2003

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k aplikačnímu problému v postupu státního zástupce podle ustanovení § 71 odst. 3 trestního řádu po zrušení původního rozhodnutí soudem v řízení o stížnosti.

Rozhodne-li soud o stížnosti obviněného proti usnesení státního zástupce o ponechání obviněného nadále ve vazbě podle ustanovení § 71 odst. 3 trestního řádu tak, že napadené usnesení zruší a uloží státnímu zástupci, aby o věci znovu jednal a rozhodl (§ 149 odst. 1 písm. b) trestního řádu) a nepropustí zároveň obviněného z vazby na svobodu a jestliže v době, kdy státní zástupce takové usnesení obdrží, již uplynula propadná lhůta tří měsíců a pěti pracovních dnů (§ 71 odst. 3 trestního řádu), státní zástupce již nemůže znovu rozhodnout o tom, že obviněný se ponechává ve vazbě a obviněného propustí z vazby na svobodu neprodleně poté, co mu bylo doručeno usnesení soudu.

Vrchní státní zastupitelství v Praze se obrátilo na Nejvyšší státní zastupitelství s žádostí o zaujetí stanoviska ve věci aplikačního problému v postupu státního zástupce podle § 71 odst. 3 tr. ř. po zrušení původního rozhodnutí soudem v řízení o stížnosti.

Předmětný aplikační problém byl tomuto státnímu zastupitelství signalizován krajskou státní zástupkyní v Hradci Králové, která poukázala na konkrétní trestní věc vedenou u Okresního státního zastupitelství v Hradci Králové. V této trestní věci rozhodl státní zástupce tohoto státního zastupitelství usnesením podle § 71 odst. 3 tr. ř. tak, že se obviněný ponechává ve vazbě z důvodu uvedeného v § 67 písm. c) tr. ř., přičemž současně shledal, že důvod vazby podle § 67 písm. b) tr. ř. odpadl.

Ke stížnosti obviněného Okresní soud v Hradci Králové usnesením podle § 149 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. ř. napadené usnesení v části, v níž bylo rozhodnuto o tom, že se obviněný ponechává ve vazbě z důvodu uvedeného v § 67 písm. c) tr. ř. zrušil a státnímu zástupci uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Důvodem tohoto rozhodnutí bylo to, že soud považoval napadené rozhodnutí státního zástupce za nepřezkoumatelné, přičemž uvedl, že vady, kterými předmětné usnesení trpělo,

nemohl sám odstranit. Současně v odůvodnění svého usnesení uvedl, že státnímu zástupci počíná dnem doručení tohoto rozhodnutí běžet nová pětidenní lhůta k rozhodnutí podle § 71 odst. 3 tr. ř. a že podmínky pro propuštění obviněného z vazby na svobodu neshledává.

V souladu s tímto názorem soudu státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Hradci Králové ve lhůtě pěti pracovních dnů od doručení citovaného rozhodnutí soudu znovu rozhodl usnesením podle § 71 odst. 3 tr. ř., že se obviněný ponechává ve vazbě z důvodu uvedeného v § 67 písm. c) tr. ř.

Stížnost obviněného proti tomuto novému rozhodnutí státního zástupce Okresní soud v Hradci Králové usnesením podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl.

Vrchní státní zastupitelství v Praze k tomuto problému uvedlo, že zrušení rozhodnutí státního zástupce o tom, že se obviněný ponechává ve vazbě, má stejný účinek, jako by takové rozhodnutí vůbec nebylo vydáno. Státní zástupce proto může případné další rozhodnutí vydat jen tehdy, neuplynula-li mu ještě lhůta stanovená v § 71 odst. 3 tr. ř. Pokud v době, kdy soud o stížnosti rozhodl, je zřejmé, že tato lhůta již uplynula, je pojmově vyloučeno, aby po zrušení napadeného rozhodnutí věc vrátil státnímu zástupci k tomu, aby ve věci znovu jednal a rozhodl. V tomto okamžiku totiž soudu zbývá fakticky pouze možnost (resp. nutnost) obviněného z vazby propustit na svobodu (nerozhodne-li ve věci sám dle ustanovení § 149 odst. 1 písm. a) tr. ř.). Shledá-li totiž důvody pro to, že rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby (o jeho ponechání ve vazbě) nemůže obstát, a zruší je, pak v tomtéž okamžiku nastává situace, jako by žádné rozhodnutí vydáno nebylo, a v zájmu zamezení jakýchkoli průtahů musí obviněného propustit z vazby na svobodu, neboť je zřejmé, že státnímu zástupci již lhůta k vydání příslušného rozhodnutí uplynula a jedná se přitom o lhůtu propadnou (prekluzivní). Zákon neskýtá jakoukoli možnost prodloužení, či dokonce obnovení lhůty stanovené v § 71 odst. 3 tr. ř. Pokud tedy soud rozhodne tak, jak tomu bylo ve zmíněném případě, nezbývá státnímu zástupci po obdržení tohoto rozhodnutí jiná možnost, než obviněného z vazby neprodleně propustit na svobodu.¹

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci k uvedené problematice sdělilo, že se v plném rozsahu ztotožňuje s právním názorem, který v dané věci zaujalo Vrchní státní zastupitelství v Praze. Jako jediné možné řešení tohoto problému pak spatřuje legislativní změnu.

Odbor trestního řízení Nejvyššího státního zastupitelství také zastává naprosto shodný názor jako Vrchní státní zastupitelství v Praze, tedy že zákon neskýtá žádnou možnost prodloužení nebo obnovení lhůty uvedené v ustanovení

¹ Vrchní státní zastupitelství v Praze dále uvedlo, že v obvodu jeho působnosti byly zjištěny další čtyři případy obdobného postupu, jako ve shora uvedené věci (jeden případ u KSZ v Plzni, dva případy u OSZ Plzeň-město a jeden případ u OSZ pro Prahu 4). V konkrétních věcech byla ze strany VSZ v Praze přijata opatření k nápravě stavu, který je v rozporu s výše uvedeným právním názorem. Ve výše uvedené věci OSZ Hradec Králové byl odborem přezkumného řízení VSZ v Praze pod sp. zn. 1 VZz 7011/2003 zpracován návrh stížnosti pro porušení zákona, který byl předložen ministru spravedlnosti k rozhodnutí.

§ 71 odst. 3 tr. ř. Podle názoru tohoto odboru jde zřejmě o nedůslednost zákonné úpravy, když v praxi mohou nastat problémy s rozhodnutím stížnostního soudu, pokud se např. situace změní v mezidobí od rozhodnutí státního zástupce a rozhodnutí soudu. Výklad v neprospěch obviněného ve vazbě však odbor trestního řízení NSZ nepovažuje za možný.

Nejvyšší státní zastupitelství pokládá za potřebné k věci uvést ještě další skutečnosti:

Ve vztahu k dané problematice byly v trestních věcech obv. Martina K.² a obv. Radka J.³ podány ministrem spravedlnosti stížnosti pro porušení zákona⁴, a to v obou případech ve prospěch obviněných.

² Jde o trestní věc signalizovanou Nejvyššímu státnímu zastupitelství Krajským státním zastupitelstvím v Hradci Králové prostřednictvím Vrchního státního zastupitelství v Praze. Trestní věc je u NSZ v Brně evidována pod sp. zn. 1 NZz 2087/2003.

³ Trestní věc je u NSZ evidována pod sp. zn. 1 NZz 2127/2003. V trestní věci obv. J. rozhodla státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství Plzeň-město usnesením podle § 71 odst. 3 tr. ř. (protože doba trvání vazby dosáhla dne 23. 10. 2002 tří měsíců) tak, že z důvodu uvedeného v § 67 písm. c) tr. ř. se obviněný ponechává ve vazbě. Ke stížnosti obviněného Okresní soud Plzeň-město usnesením podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. toto usnesení zrušil a státními zástupci uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Důvodem tohoto rozhodnutí bylo to, že v napadeném usnesení podle názoru tohoto soudu nebyly uvedeny skutečnosti odůvodňující vazební důvod podle § 67 písm. a) tr. ř., podle něhož byl obviněný též vzat do vazby. Státní zástupkyně znovu rozhodla usnesením podle § 71 odst. 3 tr. ř., že se obviněný z důvodů uvedených v § 67 písm. a), b) tr. ř. ponechává ve vazbě. Stížnost obviněného proti tomuto novému rozhodnutí státní zástupkyně Okresní soud Plzeň-město usnesením podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl.

⁴ V odůvodnění stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti v případě obv. Martina K. uvedl, že vazební lhůta podle § 71 odst. 3 tr. ř. uplynula dnem 20. 11. 2002, neboť obviněný byl vzat do vazby s účinností od 20. 8. 2002, a proto musel státní zástupce o dalším ponechání obviněného ve vazbě rozhodnout ve smyslu § 71 odst. 3 tr. ř. do tří měsíců a pěti pracovních dnů, tj. nejpozději do 25. 11. 2002. Z dikce zákona pak podle ministra spravedlnosti plyne, že se jedná o lhůtu propadnou, jejíž nedodržení má za následek, že obviněného je nutno z vazby propustit na svobodu, a to nejpozději dnem následujícím po uplynutí uvedené lhůty (§ 71 odst. 2 poslední věta tr. ř. per analogiam), přičemž běh takové lhůty nemůže být v budoucnu obnoven a započít znovu. Za této situace mohl Okresní soud v Hradci Králové napadené usnesení zrušit a věc vrátit státnímu zástupci k novému projednání a rozhodnutí jen tehdy, pokud by státní zástupce ještě mohl učinit nové rozhodnutí ve lhůtě podle § 71 odst. 3 tr. ř. Protože tomu tak v daném případě nebylo, měl okresní soud sám o vazbě obviněného rozhodnout, pokud neshledal důvod k zamítnutí podané stížnosti. Právní názor okresního soudu v Hradci Králové, že doručením rozhodnutí stížnostního orgánu počíná běžet státnímu zástupci nová pětidenní lhůta k rozhodnutí podle § 71 odst. 3 tr. ř., nemá podle ministra spravedlnosti oporu v zákoně a představuje porušení práv obviněného, který tak setrvává po určitou dobu ve vazbě bez právního důvodu.

Stížnost pro porušení zákona ve prospěch obv. J. byla podána z obdobných důvodů jako v případě obv. K. Ministr spravedlnosti napadenému usnesení soudu vytýká porušení zákona v neprospěch obviněného v ustanoveních § 147 odst. 1 písm. a), b) tr. ř. (nesplnění přezkumné povinnosti stanovené orgánu rozhodujícímu o stížnosti) a § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. (zamítnutí důvodné stížnosti), a v řízení, které tomuto usnesení předcházelo, nerespektování ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř. a § 150 odst. 3 tr. ř., když státní zástupkyně rozhodla o ponechání obviněného ve vazbě až dne 27. 11. 2002, ačkoli lhůta tří měsíců a pěti pracovních dnů uvedená v § 71 odst. 3 tr. ř., kterou ministr spravedlnosti považuje za propadnou a neobnovitelnou, uplynula nejpozději dne 31. 10. 2002, takže dne 1. 11. 2002 měl být obviněný propuštěn z vazby na svobodu. Státní zástupkyně v této souvislosti navíc vytýká, že nerespektovala zásadu zákazu reformace in peius, neboť obviněného nadále ponechala ve vazbě jak z důvodu uvedeného v ustanovení § 67 písm. c) tr. ř., jak tomu bylo v původním rozhodnutí ze dne 24. 10. 2002, které bylo zrušeno pouze ke stížnosti obviněného, ale i z důvodu uvedeného v ustanovení § 67 písm. a) tr. ř., což vedlo ke zhoršení postavení obviněného.

V trestní věci obv. Martina K. rozhodl Nejvyšší soud usnesením ze dne 9. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 95/2003 tak, že stížnost pro porušení zákona podanou ve prospěch tohoto obviněného, proti usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 3. 1. 2003, sp. zn. Nt 291/2002, podle § 268 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl.

V odůvodnění svého usnesení Nejvyšší soud uvedl mimo jiné, že nelze chápat pětidenní lhůtu stanovenou ustanovením § 71 odst. 3 tr. ř. jako lhůtu propadnou. Za propadnou (prekluzivní) je třeba považovat pouze takovou lhůtu, která je stanovena k provedení určitého procesního úkonu a jejíž nedodržení má za následek ztrátu možnosti takový úkon s úspěchem provést (jedná se typicky např. o lhůty stanovené k podání opravného prostředku). Uplynutí pětidenní lhůty podle § 71 odst. 3 tr. ř. však podle názoru Nejvyššího soudu uvedené následky nemá, s uplynutím této lhůty zákon nespojuje ztrátu možnosti rozhodnout o ponechání obviněného ve vazbě. Takový výklad citovaného ustanovení by podle Nejvyššího soudu vedl navíc k absurdnímu závěru, že ani soud rozhodující o stížnosti proti usnesení státního zástupce vydaného podle § 71 odst. 3 tr. ř. nemůže po zrušení napadeného usnesení postupem podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. ř. ve věci sám rozhodnout, neboť i takové nové rozhodnutí stížnostního soudu by bylo vydáno až po uplynutí pětidenní lhůty stanovené v § 71 odst. 3 tr. ř. (soud ovšem nemá stanovenou obdobnou povinnost jako státní zástupce v § 71 odst. 3 tr. ř.).

Nedodržení pětidenní lhůty podle § 71 odst. 3 tr. ř. nemá podle názoru Nejvyššího soudu za následek, že obviněného je nutno propustit z vazby na svobodu, a to nejpozději dnem následujícím po uplynutí lhůty, neboť citované ustanovení povinnost propustit obviněného na svobodu jako následek nedodržení lhůty podle § 71 odst. 3 tr. ř. nestanoví. Ani postup podle § 71 odst. 2 tr. ř. per analogiam, nelze v daném případě považovat za správný, neboť toto ustanovení neupravuje následky nedodržení lhůty pro rozhodnutí o trvání vazby, ale stanoví následky uplynutí exaktně stanovené délky vazby v případě, že vazebním důvodem je důvod podle § 67 písm. b) tr. ř.

Okresní soud v Hradci Králové pak podle názoru Nejvyššího soudu nepochybil, když za situace, kdy předmětný výrok napadeného usnesení nebyl přezkoumatelný pro nedostatek důvodů, postupoval podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř.⁵ Takovému postupu podle názoru Nejvyššího soudu nebrání ani ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř.

Nejvyšší soud se neztotožnil pouze se závěrem okresního soudu, že doručením tohoto usnesení počíná běžet státnímu zástupci nová pětidenní lhůta k rozhodnutí podle § 71 odst. 3 tr. ř. Uvedl, že lhůta, ve které státní zástupce vydá nové rozhodnutí ve věci, bude závislá na okolnostech konkrétního případu, státní

⁵ V odůvodnění svého usnesení Nejvyšší soud uvedl, že základním účelem stížnosti jako opravného prostředku je přezkoumání rozhodnutí vydaného v prvním stupni. Pokud nebylo v daném případě napadené usnesení nijak odůvodněno, pokud z něj tedy nebylo zřejmé, jaké skutečnosti a na základě jakých důkazů vzal státní zástupce za prokázané, a jak zjištěné skutečnosti právně posoudil, chyběl základní předpoklad pro přezkoumnou činnost stížnostního soudu. Pokud by stížnostní soud vydal za této situace ve věci nové rozhodnutí, jeho činnost by neměla charakter činnosti přezkoumné, stížnostní soud by fakticky sám rozhodl namísto státního zástupce, tedy namísto orgánu prvního stupně.

zástupce bude v každém případě povinen vydat nové rozhodnutí přednostně s největším urychlením (§ 71 odst. 1 tr. ř.).

V neposlední řadě pak je Nejvyšší soud i toho názoru, že pokud stížnostní soud v případě rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě (§ 71 odst. 3 tr. ř.), podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. vrátil věc státnímu zástupci k novému projednání a rozhodnutí, neznamená tato skutečnost, že obviněného je nutno propustit z vazby na svobodu, neboť zrušením napadeného usnesení neztrácí držení obviněného ve vazbě zákonný podklad, neboť jím zůstává usnesení o vzetí obviněného do vazby, které pochopitelně zůstává takovým postupem nedotčeno. Proto není podle Nejvyššího soudu nutné propustit obviněného na svobodu ani postupem podle § 71 odst. 2 tr. ř. per analogiam.

Ke stanovisku NS ČSSR z roku 1987⁶ a jeho právním závěrům Nejvyšší soud uvádí, že rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě podle § 71 odst. 3 tr. ř. je třeba odlišovat od rozhodnutí, kterým se obviněný bere do vazby. Argumenty uvedené ve stanovisku z roku 1987 mají význam podle Nejvyššího soudu pouze v případě, kdy se rozhoduje o vzetí obviněného do vazby, v případě, kdy se rozhoduje o ponechání obviněného ve vazbě však tyto argumenty relevantní nejsou.

Stejně tak Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 10. 9. 2003, sp. zn. 4 Tz 126/2003 zamítl stížnost pro porušení zákona podanou ve prospěch obv. Radka J. jako nedůvodnou.⁷

Nejvyšší soud v odůvodnění svého usnesení odkázal na své usnesení ze dne 9. 7. 2003. sp. zn. 4 Tz 95/2002 (obv. K. – viz výše), kde bylo podrobně vysvětleno, že pětidenní lhůtu stanovenou citovaným ustanovením nelze chápat jako lhůtu propadnou. Nejvyšší soud je tedy toho názoru, že pokud státní zástupkyně rozhodla dne 27. 11. 2002 znovu o ponechání obviněného ve vazbě, poté co její původní rozhodnutí z 24. 10. 2002 bylo ke stížnosti obviněného zrušeno, ačkoli tříměsíční doba trvání vazby skončila dne 23. 10. 2002, neporušila zákon v ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř.

Nejvyšší soud také uvedl, že i přes uvedený nesprávný postup stížnostního soudu nezůstal obviněný ve vazbě bez zákonného podkladu, neboť zde totiž byl stále vazební důvod podle § 67 písm. c) tr. ř., který v žádném z uvedených rozhodnutí nebyl zpochybněn, i když důvodem zrušení usnesení státní zástupkyně ze dne 24. 10. 2002, č.j. 1 Zt 460/2002-120, bylo i to, že v jeho odůvodnění nebylo vysvětleno, z jakých skutečností byla vyvozována existence vazebního důvodu podle § 67 písm. c) tr. ř.

⁶ Již v této souvislosti je možno uvést, že právní věta stanoviska č. 36/1987 Sb. rozh. tr. uvádí, že „Při rozhodování soudu podle § 146a písm. a) tr. ř. o stížnosti proti rozhodnutí, kterým prokurátor vzal obviněného do vazby, nelze podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. napadené usnesení zrušit a prokurátorovi uložit, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Obdobně je postup podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. vyloučen tehdy, když jde o stížnost podanou proti rozhodnutí, kterým byl obviněný vzat do vazby soudem.“ Viz ještě dále podrobněji.

⁷ V odůvodnění svého rozhodnutí Nejvyšší soud ČR sice konstatoval, že lze přisvědčit stížnosti pro porušení zákona v tom směru, že okresní soud nesplnil zcela svoji přezkumnou povinnost a nepostupoval striktně podle zákona, když napadeným usnesením stížnost jako nedůvodnou zamítl, ačkoli státní zástupkyně změnila své původní rozhodnutí ve vztahu k obviněnému k horšímu, byť se tak stalo z iniciativy stížnostního soudu

Podle sdělení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 30. 9. 2003 ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona ve věci obv. Viliama B. a obv. Milady K. nepodal s odkazem na závěry Nejvyššího soudu ČR vyjádřené v usnesení ze dne 9. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 95/2003 v trestní věci obv. Martina K.

Ve vztahu k předmětné problematice je třeba nejprve uvést následující:

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., výrazným způsobem zasáhla i do rozhodování o trvání vazby především tím, že nahradila dosavadní způsob rozhodování o prodloužení vazby pravidelným rozhodováním o dalším trvání vazby, přičemž zároveň tuto působnost v přípravném řízení svěřila státnímu zástupci (§ 73b odst. 2 tr. ř.).

Podle § 71 odst. 3 tr. ř. jestliže doba trvání vazby v přípravném řízení dosáhne tří měsíců, je státní zástupce povinen do pěti pracovních dnů po uplynutí této doby rozhodnout, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští na svobodu. Okamžikem vydání tohoto rozhodnutí v zákonné lhůtě podle § 71 odst. 3 tr. ř. státní zástupce splnil povinnost vyplývající z citovaného ustanovení.

Rozhodování o trvání vazby se provádí v zákonem stanovených lhůtách, jež mají **prekluzivní (propadný)**⁸ charakter; v případě jejich nerespektování je třeba neprodleně obviněného z vazby propustit na svobodu.

K otázce charakteru lhůt podle § 71 odst. 3 až 6 tr. ř. je třeba poukázat i na náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 692/02, ve kterém Ústavní soud konstatuje, že není-li ve lhůtě uvedené v ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř. (tj. tři měsíce + pět pracovních dnů) vydáno rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě, dochází k omezení osobní svobody obviněného nezákonně a tím i protiústavně. Rozhodnutí státního zástupce podle ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř. nelze nahradit rozhodnutím soudu.⁹

⁸ Právní teorie zastává názor, že jde o lhůtu propadnou (nikoli pořádkovou) a že její nedodržení má za následek, že obviněného je nutno z vazby propustit na svobodu, a to nejpozději v den následující po uplynutí uvedené lhůty (Šámal, Baxa, Púry, Trestní řád, Komentář, I. díl, 4. vydání, 2002, C. H. Beck, str. 403, bod 19; Král V., K nové právní úpravě vazebního řízení, Bulletin advokacie č. 11-12/2001, str. 74; Růžička a kol., Trestní kodexy, 2. vydání, 2002, Eurounion, Praha, str. 660), Šámal, P. -Novotný, F. -Růžička, M. -Vondruška, F. -Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. podstatně přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2003, s. 936, 951-952).

⁹ V odůvodnění citovaného nálezu sp. zn. IV. ÚS 692/2002 Ústavní soud uvedl, že při posuzování charakteru lhůty v ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř. vycházel z jejího bezprostředního dopadu na omezení osobní svobody jednotlivce a má za to, že je-li v jejím rámci stanovena výslovná povinnost rozhodnout o dalším trvání vazby obviněného, pak má taková lhůta přímou návaznost na čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny a čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Povaha a smysl této lhůty nepřipouští stav, že by její nedodržení nemělo žádný následek, tj. žádný vliv na další omezení osobní svobody jednotlivce. Pořádkový charakter lhůty by znamenal, že jakékoliv prodloužení státního zástupce či jeho nečinnost bylo možno zhojit kdykoliv dodatečným rozhodnutím, což je především z hlediska právní jistoty obviněného, ale i počátku běhu dalších lhůt stanovených v ustanovení § 71 odst. 4 tr. ř. nepřijatelné a pro takovéto dodatečné rozhodnutí není v příslušných ustanoveních trestního řádu žádná opora. Byla-li by tedy v praxi orgánů činných v trestním řízení připouštěna možnost jiného výkladu, pak Ústavní soud připomíná, že jedinou správnou interpretací tohoto ustanovení je interpretace ústavně konformní a podle ní je třeba tuto lhůtu považovat za prekluzivní. Není-li v této lhůtě (tři měsíce + pět pracovních dnů) vydáno rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě, dochází k omezení osobní svobody obviněného nezákonně a tím i protiústavně.

Z judikatury Nejvyššího soudu lze poukázat na Rt 58/2002, podle něhož lhůty stanovené v § 71 odst. 3, 4, 5, 6 tr. ř. nejsou pouze lhůtami pořádkovými. Jde o lhůty, na které se vztahuje článek 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod, z něhož také vyplývá, že nikdo nemůže být držen ve vazbě leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Povaha a smysl těchto lhůt nepřipouští stav, že by jejich nedodržení nemělo žádný vliv na další trvání vazby. Není-li z nějakého důvodu rozhodnuto ve stanovených lhůtách, že se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, je nutno učinit opatření k jeho propuštění na svobodu (příkaz k propuštění z vazby).

Pokud by měl platit názor o pořádkové povaze těchto lhůt, pak by i jakkoli dlouhé prodloužení bylo možné napravit tím, že by nakonec soud nebo státní zástupce mimo jakékoli lhůty rozhodli o dalším trvání vazby a tím napravili předchozí porušení zákona; pro takový postup ovšem není v zákoně žádné opory, protože trestní řád žádné náhradní nebo opravné lhůty pro postup orgánů činných v trestním řízení neupravuje. Lze tak jednoznačně uzavřít, že lhůty uvedené v ustanovení § 71 odst. 3 až 6 tr. ř. jsou propadné (prekluzivní), nikoli pořádkové a jejich nedodržení má za následek propuštění obviněného na svobodu.

Proto s ohledem na výše uvedené, resp. vzhledem k povaze zákonné lhůty pěti pracovních dnů uvedené v ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř. jakožto lhůty prekluzivní, je třeba konstatovat, že za situace, kdy dojde k rozhodnutí soudu podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. a soud nepropustí obviněného z vazby, nemůže již státní zástupce rozhodnout znovu o dalším trvání vazby ve smyslu § 71 odst. 3 tr. ř., resp. o ponechání obviněného ve vazbě, a obviněného musí propustit na svobodu (ačkoliv tak měl učinit stížnostní soud).

Toto výkladové stanovisko však usiluje o to poukázat i na další důvody, pro něž by postup soudu podle ustanovení § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. neměl při rozhodování o stížnosti proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby přicházet v úvahu (jakkoli toto stanovisko slouží pro účel sjednocení postupu státních zástupců, hodnocení zákonnosti rozhodování soudů se v této souvislosti však vyhnout nelze).

Podle ustanovení § 74 odst. 1 tr. ř. je proti rozhodnutí státního zástupce (podle § 71 odst. 3 tr. ř.) přípustná stížnost, o které podle § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř. rozhoduje zpravidla do pěti dnů po uplynutí lhůty k podání stížnosti všem oprávněným osobám soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal.

Dále srov. též sp. zn. I. ÚS 371/02 („...z dikce ustanovení § 71 odst. 3 tr. ř. vyplývá maximální doba určená státnímu zástupci k rozhodování o dalším trvání vazby, kterou nelze překročit...“). Zde je jen nutné podotknout, že – shodně, jak to činí např. i rozhodnutí Krajského soudu v Plzni Krajského soudu v Plzni sp. zn. 8 To 32/2003 ze dne 22. 1. 2003 – které bylo s právní větou „Rozhodnout podle § 71 odst. 3 tr. ř., že se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, může státní zástupce i před uplynutím lhůty tří měsíců trvání vazby v přípravném řízení - od právní moci tohoto rozhodnutí pak začínají běžet lhůty pro další rozhodnutí o trvání vazby.“ navrženo k publikaci ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek – citovaný náleží Ústavního soudu připouští možnost vydání rozhodnutí státního zástupce i před uplynutím doby tří měsíců.

Rozhodování soudu o stížnosti je obecně upraveno v ustanoveních § 147 až 150 tr. ř. Zvláštním procesním režimem se vyznačuje rozhodování o stížnosti, jde-li o usnesení o zajištění osob a majetku (§ 146a tr. ř.).

V případě podání stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby je proces rozhodování o dalším trvání vazby obviněného přenesen na příslušný soud.

Podle ustanovení § 149 odst. 1 tr. ř. postupuje orgán rozhodující o stížnosti tehdy, pokud o ní nerozhodl již orgán, o jehož usnesení se jedná (autoremedura za podmínek uvedených v § 146 odst. 1 tr. ř.) nebo nedošlo-li k zamítnutí z formálních či věcných důvodů (§ 148 odst. 1 písm. a) až c) tr. ř.). Trestní řád považuje za základní rozhodnutí nadřízeného orgánu zamítnutí stížnosti nebo zrušení napadeného usnesení v případě shledání vad napadeného usnesení nebo předcházejícího řízení. Nové rozhodnutí učiní tehdy, je-li to podle povahy věci třeba, tj. v případech, kdy by pouhým zrušením napadeného usnesení zůstala nevyřešena nějaká otázka bez jejíhož vyřešení by příslušný orgán činný v trestním řízení nemohl dále ve věci postupovat.

Je-li třeba učinit nové rozhodnutí, nadřízený orgán buď rozhodne sám ve věci nebo uloží orgánu, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Uvedené způsoby rozhodnutí nadřízeného orgánu jsou však limitovány „povahou věci“, tedy účelem, který plní v trestním řízení ten který trestněprocesní institut.¹⁰ Povahou věci je pak třeba rozumět vždy jen povahu každé jednotlivé rozhodované věci, nikoli obecně celý určitý okruh případů bez přípuštění výjimek.¹¹ Soud tedy nemůže postupovat při volbě některého z uvedených způsobů rozhodnutí v ustanovení § 149 tr. ř. zcela libovolně a musí při volbě způsobu rozhodnutí vzít ohled **na povahu věci** a na **důsledky zvoleného postupu**.

Úprava rozhodování o stížnosti v trestním řádu nepreferuje v případě zrušení napadeného usnesení ani kasační ani apelační postup při jejím vyřizování, tzn. že zákon stížnostnímu orgánu neukládá, který způsob rozhodnutí o stížnosti má zvolit. Avšak platí, že tento orgán musí postupovat tak, aby nebyl zmařen účel trestního řízení (§ 1 odst. 1 tr. ř.), aby byly zachovány základní zásady trestního řízení (§ 2 tr. ř.), musí dbát požadavku rychlosti nejen řízení o stížnosti, ale i trestního řízení jako celku (§ 2 odst. 4 tr. ř.) a v tomto směru zvažovat, který z možných postupů přicházejících v úvahu bude nejúčelnější a neúčinnější.

Formálně tedy přichází v úvahu, aby stížnostní soud zrušil napadené usnesení a uložil státnímu zástupci, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje, aby o věci znovu jednal a rozhodl, popř. nelze vyloučit ani možnost, že soud za použití odst. 3 § 149 tr. ř. zruší napadené usnesení jen v některé z jeho částí, a to i pokud jde o vazební rozhodnutí.

Nicméně v souvislosti s danou problematikou je třeba poukázat na to, že z konstantní judikatury soudů před 31. 12. 2001 lze dovodit, že v případech, kdy stížností orgán (soud II. stupně) rozhodoval o stížnosti proti rozhodnutí soudu o prodloužení lhůty trvání vazby, buď stížnost jako nedůvodnou zamítl (§ 148 odst. 1 písm. c) tr. ř.) nebo usnesení zrušil, pokud dospěl k závěru, že podmínky

¹⁰ Viz Stanovisko k zajištění jednotného výkladu zákona, Rt 36/1987, str. 377.

¹¹Tamtéž, str. 372.

umožňující prodloužení lhůty vazby nebyly a nejsou dány, v důsledku čehož musel být obviněný propuštěn z vazby (§ 149 odst. 1 tr. ř.) či po zrušení usnesení sám stížnostní orgán ve věci rozhodl (§ 149 odst. 1 písm. a) tr. ř.). V žádném případě nedocházelo ke zrušení rozhodnutí o prodloužení lhůty trvání vazby, byly-li splněny zákonné podmínky pro takovéto rozhodnutí, aniž by bylo znovu ve věci rozhodnuto. Na základě soudní praxe do 31. 12. 2001 tak lze učinit závěr, že při rozhodování soudu o stížnosti proti rozhodnutí soudu o prodloužení lhůty trvání vazby, nepřicházela zpravidla v úvahu eventualita obsažená v § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř., resp. stížnostní soud takto nepostupoval.

Dále je třeba poukázat i na znění ustanovení § 72 odst. 1 tr. ř., podle něhož všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny průběžně zkoumat, zda důvody vazby ještě trvají nebo se nezměnily. Soud tak činí **v přípravném řízení pouze v řízení o stížnosti proti rozhodnutí uvedenému v § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř.** (a činí tak pochopitelně i v případě uvedeném v § 73b odst. 3 větě třetí tr. ř. vedle úpravy obsažené v § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř. vzhledem k tomu, že změny v textu zákona později vyhlášeného pod č. 265/2001 Sb. v průběhu legislativního procesu důsledně nezohlednily to, že byť původně i o žádostech obviněných o propuštění z vazby na svobodu měl v prvním stupni v přípravném řízení rozhodovat státní zástupce, provedená změna tuto pravomoc vrátila soudu, resp. soudci). Jinak řečeno, povinností soudu v rámci řízení o stížnosti (viz § 72 odst. 1 tr. ř. ve spojení s ustanovením § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř.) je zabývat se otázkou trvání vazebních důvodů v konkrétní věci a rozhodnout, zda tyto vazební důvody trvají či nikoli, popř. zda se nezměnily, a to v době jeho rozhodování.¹² Výsledku tohoto zkoumání pak musí odpovídat rozhodnutí soudu o zamítnutí stížnosti nebo o propuštění obviněného z vazby na svobodu.

V řízení o stížnosti obviněného proti usnesení o prodloužení vazby je rozsah přezkumné povinnosti nadřízeného soudu vymezen ustanovením § 147 tr. ř. Toto ustanovení ve svém prvním odstavci stanoví, že při rozhodování o stížnosti přezkoumává nadřízený orgán

- a) správnost všech výroků napadeného usnesení, proti nimž může stěžovatel podat stížnost, a
- b) řízení předcházející napadenému usnesení (tzv. revizní princip, omezený pak v ustanovení § 147 odst. 2 tr. ř., tj. osobou stěžovatele).

Soud je oprávněn se zabývat toliko výrokem napadeného usnesení o dalším trvání vazby a řízením, které tomuto výroku předcházelo. Toto řízení se odvíjí od rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby ve smyslu § 71 odst. 3 tr. ř.¹³

¹² Soud rozhodující v postavení orgánu II. stupně pak v době rozhodování o stížnosti musí vycházet ze stavu věci, které je v době jeho rozhodování. Tato zásada mimo jiné vyplývá z ustanovení § 145 odst. 2 tr. ř., podle něhož stížnost lze opřít o nové skutečnosti a důvody.

¹³ Ve věci sp. zn. 7 Tvo 57/2001 (publ. v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, sv. 4, C.H. Beck 2001, s. 330-333, T-123) se uvádí, že v řízení o stížnosti zpravidla nemohou vady odůvodnění usnesení samy o sobě vést k jeho zrušení, jestliže výrok takového usnesení je správný. V této trestní věci Nejvyšší soud přezkoumal podle § 147 odst. 1 tr. ř. správnost výroku napadeného usnesení i řízení, které mu předcházelo, a shledal, že stížnosti obžalovaných nejsou důvodné, byť je možné přisvědčit jim v tom, že odůvodnění napadeného usnesení je, zejména pokud jde o důvody, nekonkrétní. Nejvyšší soud uvedl, že jde jen o neúplnost odůvodnění napadeného usnesení, a nikoli o situaci, kdy by tu důvody vazby jako takové nebyly¹³. Nejvyšší soud v této souvislosti připomněl, že přezkumná pravomoc soudu druhého stupně v řízení o stížnosti proti usnesení spočívá podle § 147

V neposlední řadě, v souvislosti s otázkou možnosti postupu soudu podle ustanovení § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. a účinky tohoto postupu, je třeba poukázat na již citované stanovisko NS ČSSR z roku 1987 (Rt 36/1987), vydané k otázce, zda v případě stížnosti proti rozhodnutí, jímž prokurátor vzal obviněného do vazby, může soud postupovat podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. Toto stanovisko Nejvyššího soudu zastává názor, že při rozhodování soudu podle § 146a písm. a) tr. ř. o stížnosti proti rozhodnutí, kterým prokurátor vzal obviněného do vazby, nelze podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. napadené usnesení zrušit a prokurátorovi uložit, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Obdobně je postup podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. vyloučen tehdy, když jde o stížnost podanou proti rozhodnutí, kterým byl obviněný vzat do vazby soudem.

V odůvodnění citované stanovisko konstatuje, že je nepochybné, že trestní řád výslovně nevylučuje možnost postupu podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř., avšak takové rozhodnutí by v praxi nemělo žádný význam a při řešení této právní otázky nelze pomíjet důsledky, které by byly spojeny s takovým postupem.¹⁴ Důsledkem tohoto postupu by bylo propuštění obviněného na svobodu, přestože by později mohlo být zjištěno, že tu důvody vazby byly a popřípadě ještě stále trvají. Stanovisko proto konstatuje, že nelze vycházet z formálního chápání ustanovení § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř., a připustit – byť výjimečnou – možnost jeho použití.¹⁵ Otázku, zda

odst. 1 tr. ř. v tom, že přezkoumává správnost výroku napadeného usnesení. Důvodem zrušení napadeného usnesení tudíž může být jen nesprávnost jeho výroku, a nikoli nedostatky v jeho odůvodnění. Tím se liší přezkumná pravomoc soudu druhého stupně v řízení o stížnosti proti usnesení od přezkumné pravomoci soudu druhého stupně v řízení o odvolání proti rozsudku, neboť odvolací soud podle § 254 odst. 1 tr. ř. přezkoumává zákonnost a odůvodněnost výroků napadeného rozsudku. Z toho vyplývá, že vady odůvodnění mohou vést ke zrušení rozsudku, ale zpravidla nemohou samy o sobě vést ke zrušení usnesení, jestliže výrok usnesení je správný.

Další rozhodnutí o stížnosti směřující proti rozhodnutí o trvání vazby (uveřejněné jen v časopisu Soudní rozhledy č. 12/2002, s. 449-450) v části své právní věty konstatuje, že pokud soud prvního stupně v rozhodnutí učiněném v této tříměsíční lhůtě o vazbě obviněného opomene tyto další zákonné podmínky přezkoumat, může tuto vadu podle § 71 odst. 7 tr. ř. napravit v řízení o stížnosti nadřízený soud.

¹⁴ Při postupu podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. by totiž soud musel propustit obviněného z vazby, protože toto rozhodnutí by nemělo odkladný účinek a zrušením napadeného usnesení by další ponechání pachatele ve vazbě ztratilo zákonné opodstatnění. Byl by tu tedy stejný výsledek, jako kdyby se soud bez jakýchkoli pochybností neztotožnil s názorem prokurátora na důvodnost vazby a podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. ř. sám ve věci rozhodl tak, že by po zrušení usnesení prokurátora propustil pachatele na svobodu. Povinností soudu je přezkoumat vazební důvody a neprodleně rozhodnout, zda tyto důvody dány jsou, či nikoli, a to v době jeho rozhodování. Nelze však vrátit věc k novému projednání a rozhodnutí, poněvadž při nevyřešení otázky důvodnosti vazby by obviněný musel být, stejně jako v případě, že důvody vazby zjištěny nebyly, propuštěn na svobodu.

¹⁵ Naproti tomu jiný právní názor, který byl zaujat Nejvyšším soudem ČR (viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 95/2003), poukazuje na to, že pokud stížnostní soud v případě rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě podle § 71 odst. 3 tr. ř., podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. vrátil věc státnímu zástupci k novému projednání a rozhodnutí, neznamená tato skutečnost, že obviněného je nutno propustit z vazby na svobodu, neboť zrušením napadeného usnesení neztrácí držení obviněného ve vazbě zákonný podklad, neboť jím zůstává usnesení o vzetí obviněného do vazby, které pochopitelně zůstává takovým postupem nedotčeno. K uvedenému stanovisku č. 36/1987 Sb. rozh. tr. (v usnesení NS nesprávně označeno jako č. 23/1987 Sb. rozh. tr.) a jeho právním závěrům Nejvyšší soud uvádí, že rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě podle § 71 odst. 3 tr. ř. je třeba odlišovat od rozhodnutí, kterým se obviněný bere do vazby. Argumenty uvedené ve stanovisku mají význam pouze v případě, kdy se rozhoduje o vzetí obviněného do vazby, v případě, kdy se rozhoduje o ponechání obviněného ve vazbě však tyto argumenty relevantní nejsou.

v konkrétním případě trvají důvody vazby, musí vždy rozhodnout orgán II. stupně, tedy soud. Postup stížnostního soudu ve smyslu § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. se rovná fakticky propuštění obviněného z vazby na svobodu, resp. by šlo fakticky o situaci, kdy sám tento soud by rozhodl o propuštění obviněného z vazby.

Závěry stanoviska o nemožnosti postupu soudu podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř., byť jsou učiněny ve vztahu k problematice rozhodování o stížnosti proti usnesení o vzetí obviněného do vazby, by pak měly být obdobně aplikovány i na otázku rozhodování soudu o stížnosti proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby ve smyslu § 71 odst. 3 tr. ř.

V souvislosti s danou problematikou je však nezbytné zdůraznit, že rozhodnutí o vazbě představuje výrazný zásah do osobní svobody jedince (čl. 8 Listiny základních práv a svobod). **Proto je velmi důležité, aby každé rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby obviněného bylo náležitě odůvodněno, a to zejména z hledisek uvedených v ustanovení § 134 odst. 2 tr. ř. To se týká zejména usnesení, jímž bylo rozhodnuto o tom, že se obviněný dále ponechává ve vazbě. Naznačeným postupem lze do určité míry předcházet výše zmiňovanému nesprávnému postupu soudu vystupujícího v úloze orgánu rozhodujícího o stížnosti proti usnesení o ponechání obviněného ve vazbě učiněnému ať už podle § 71 odst. 3 nebo § 71 odst. 4 tr. ř.**

Toto stanovisko se vydává podle § 12 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová, v.r.

Postup stížnostního soudu podle ustanovení § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. nemůže podle tohoto názoru vést ke zmaření účelu vazby ani být v rozporu s účelem trestního řízení. Jak výše podrobně rozvedeno, s takovým právním názorem se rozhodně ztotožnit nelze. Stanovisko R 36/1987 by mělo být tedy použitelné i na tyto případy (nemělo by se týkat jen případů rozhodování o stížnosti proti usnesení o vzetí do vazby v prvním stupni, ale také rozhodování o dalším trvání vazby v těchto případech) a nemělo by proto přicházet v úvahu, aby soud uvedeným způsobem vůbec postupoval (soud by měl buď stížnost jako nedůvodnou zamítnout nebo by měl rozhodnout sám ve věci; soud nadto rozhoduje o stížnosti a neplatí proto pro něho stejné časové omezení jako pro státního zástupce - § 71 odst. 3 nebo i § 71 odst. 4 tr. ř., takový výklad by byl zcela absurdní – vedl by i k závěru, že i soud rozhodující o stížnosti směřující proti usnesení soudce o vzetí do vazby v přípravném řízení by musel podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. ř. rozhodnout nejpozději ve lhůtě 24 hodin, kterou má pro své rozhodnutí – jde-li o zadrženou osobu, o jejíž osobní svobodě se rozhoduje podle § 77 odst. 2 tr. ř.).